

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Kiitos STM:lle mahdollisuudesta antaa lausunto suunnitteilla olevien lakimuutosten osalta. Työttömien ay-jäsenten tukiyhdistys ry lausuu seuraavaa:

Ansiopäivärahan porrastus kohtelee etenkin osa-aikaisessa ja alle mediaanitulon palkkaa saavia julmasti ja heikentää heidän taloudellista toimeentuloaan. Näissä tuloluokissa koronan ja inflaation vaikutukset (alin kolme tulodesiiliä) ovat jo syöneet jo mahdolliset säästöt. Muutto työn perässä ei välttämättä ole mahdollinen esimerkiksi kiinteän omaisuuden ja siitä aiheutuvien kulujen sekä sosiaalisten sidonnaisuuksien vuoksi.

Etenkin fyysisen työn työntekijöiden kohdalla työsuhteen päättymisen jälkeen on tarpeen selvittää terveydentila ja terveyden mahdollistama uudelleen työllistyminen. Nämä prosessit ovat vaihtelevia ja esimerkiksi työttömän terveystarkastukseen odotusaika voi olla niin pitkä, että esityksen mukainen leikkaus tulisi jo käyttöön. Tämä siis silloinkin, vaikka henkilö ei olisi tosiasiallisesti työkykyinen työnhakija.

Esitys lisää alueellista epätasa-arvoa työnhakijoiden välillä. Lisäksi muutos ei ota huomioon, että työllistyminen voi lisätä hetkellisesti kuluja esimerkiksi työmatkojen muodossa, ennen ensimmäistä palkanmaksua. Pahimmillaan lakimuutos estää työn vastaanottamisen, jos edellytyksiä esimerkiksi työmatkoihin taloudellisesti ei ole. Haluamme tuoda myös esille, että monet työpaikat saavat jo nyt useita kymmeniä hakemuksia, etenkin suorittavan tason tehtävissä. Näin ollen työpaikkoja ei aktuaalisesti riitä kaikille työhalukkaille, ja ansiosidonnaisen leikkaaminen heikentää näiden ihmisten asemaa entisestään.

Etenkin pienituloisiin työttömiin on jo aiemmin kohdistettu merkittäviä ansiosidonnaisen heikennyksiä kuten lapsikorotuksen poistaminen. Tämä vastaavasti ei ota huomioon lapsen oikeuksien toteutumista toimeentulon osalta. Järjestömme vastustaa ansiopäivärahan alentamista.

Lausuttavaa palkkatuetun työtä ja työssäoloheitoa koskevasta ehdotuksesta?

Työttömien ay-jäsenten tukiyhdistys katsoo, että palkkatuetun työn ansiosidonnaisten päivien kertymän poistaminen hankaloittaa työelämään palaamista, laskee kannustimia työllistyä ja edelleen hankaloittaa pidempään työelämästä poissaolteiden paluuta työelämään.

Kiinnitämme huomiota siihen, että etenkin yhdessä ikäsidonnaisten heikennysten kanssa toimi vähentää yli 55-vuotiaiden työelämäarvoa ja lisää eläkeköyhyyttä. Jos palkkatuen muutoksilla pyritään lisäämään yksityisten toimijoiden palkkatuen käyttöä ja vähentämään kunnallisten ja kolmannen sektorin työntekijöiden palkkatuen hyödyntämistä, tulee varautua siihen, että paluu erinäisten katkojen jälkeen työmarkkinoille heikentyy. Palkkatuen avulla etenkin järjestöissä on ollut mahdollista katkaista pitkäaikainen työttömyys, ohjata erilaisten tukitoimien pariin sekä arvioida työkykyä käytännössä työelämäkatkojen jälkeen.

Jos palkkatuetun työ ei jatkossa kerrytä oikeutta ansiosidonnaiseen, se epätasa-arvoistaa palkkatuen avulla työllistyneitä suhteessa muihin palkansaajiin. Palkan rahoituslähteiden ei tulisi olla perusteena sille, kertyykö ansiosidonnaiseen oikeutta vai ei.

Palkkatuetun työn ehtojen heikennykset lisäävät alueellista epätasa-arvoa, sillä toteutuessaan palkkatuetun työpaikkoja ei olisi enää tarkoituksenmukaista tarjota kunnissa. Näin ollen niillä alueilla, joissa työtä riittäisi muutenkin, tehdään alueellista politiikkaa heikommassa asemassa olevien, työelämän ulkopuolelle joutuneiden kustannuksella. Tämä näkyy monessa kuntapäätäjän lausunnossa tämän lakimuutoksen osalta.

Lausuttavaa työllistämismääräysten ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

Velvoitetöyllistämisen poistaminen lisää työttömyyttä yli 57-vuotiaiden parissa sekä tuo näkyväksi ikäsidonnaista työhönottosyrjintää. Vaikka työtä hakisi nykyisen mallin mukaan tai paljon ahkerammin, on työllistyminen tietyissä ikäryhmissä haastavampaa kuin toisissa. Erityisen huolissaan Työttömien ay-jäsenten tukiyhdistys on matalasti koulutettujen, pitkän työuran saman työnantajan työssä tehneiden asemasta, jotka ovat joutuneet työelämän ulkopuolelle yt- tai muutosneuvotteluiden kautta. Tällöin esimerkiksi alueellinen epätasa-arvoisuus korostuu tai työnhakijalla voi olla vahvoja esimerkiksi omaishoidollisia velvoitteita, jotka sitovat hänen tietyille paikkakunnalle mutta eivät estä työllistymistä. Myöskään lähestyvän eläkeiän alla opiskelu ei välttämättä ole erityisen motivoiva vaihtoehto, vaan palkkatyö - johon ei pääse iän vuoksi – olisi. Ei ole näyttöä, että laadukkaan tai aktiivinen työnhaku toisi välttämättä tuloksia työnhauksessa.

Jos velvoitetöyllistämiseen halutaan puuttua sen kohdistuessa korkeimpiin tuloluokkiin, tulisi matalamman tuloluokan iäkkäille työnhakijoille kehittää eri palveluita työllistymisen tueksi. Tällaisia

työntekijöitä ovat esimerkiksi pitkään hoitovapailta 1980-luvulla olleet naiset, pienpalkkaiset naiset sekä matalasti koulutetut, rikkonaisen työuran tehneet naiset.

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehdosta ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidonnoista poikkeuksista?

Velvoitetöyllistämisen poistaminen lisää työttömyyttä yli 57-vuotiaiden parissa sekä tuo näkyväksi ikäsidonnoista työhönottosyrjintää. Vaikka työtä hakisi nykyisen mallin mukaan tai paljon ahkerammin, on työllistyminen tietyissä ikäryhmissä haastavampaa kuin toisissa. E erityisen huolissaan Työttömien ay-jäsenten tukiyhdistys on matalasti koulutettujen, pitkän työuran saman työnantajan työssä tehneiden asemasta, jotka ovat joutuneet työelämän ulkopuolelle yt- tai muutosneuvotteluiden kautta. Tällöin esimerkiksi alueellinen epätasa-arvoisuus korostuu tai työnhakijalla voi olla vahvoja esimerkiksi omaishoidollisia velvoitteita, jotka sitovat hänen tietyille paikkakunnalle mutta eivät estä työllistymistä. Myöskään lähestyvän eläkeiän alla opiskelu ei välttämättä ole erityisen motivoiva vaihtoehto, vaan palkkatyö - johon ei pääse iän vuoksi – olisi. Ei ole näyttöä, että laadukaskaan tai aktiivinen työnhaku toisi välttämättä tuloksia työhaussa.

Jos velvoitetöyllistämiseen halutaan puuttua sen kohdistuessa korkeimpiin tuloluokkiin, tulisi matalamman tuloluokan iäkkäille työnhakijoille kehittää eri palveluita työllistymisen tueksi. Tällaisia työntekijöitä ovat esimerkiksi pitkään hoitovapailta 1980-luvulla olleet naiset, pienpalkkaiset naiset sekä matalasti koulutetut, rikkonaisen työuran tehneet naiset.

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Monialaisesti jo aiemmin tehdyt sekä nyt suunnitellut heikennykset lisäävät toimeentulotuen menoja (viimeisijainen tuki). Tämä lisää myös byrokratiaa ja käsittelijöiden tarvetta. Kuten useat lausunnot tuovat ilmi, vaikutusmekanismien taustalla työllistymisen esteinä ovat yleensä muut kuin työnhakijan itsensä motivaatio työllistymiseen. Näin ollen tosiasiallisesti leikataan myös heiltä, jotka haluavat työllistyä mutta joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen. Tutkimuksien valossa toimeentulotuelta pois pääseminen on kuitenkin hankalaa, joten tosiasiallisesti nämä uudistukset eivät vähennä vaan lisäävät erityisesti pienempituloisten tuloloukkuja.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Esityksen taloudelliset vaikutukset tulee arvioida tarkemmin sekä huomioida sosiaali- ja terveyskuluja sekä toimeentulotuen oletettavasti kasvavat määrät.

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

-

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

-

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

-

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Muutoksien aikataulutusta tehtäessä tulee huomioida tosiasialliset ajalliset vaikutukset, jotta esimerkiksi palkkatuetussa työssä tai ikäsidonnoisissa palveluissa olevilla on aito mahdollisuus vaikuttaa omaan tilanteeseensa ennen lakimuutoksen ja siitä seuraavien toimeentulon heikentymisten voimaantuloa.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Vastustamme esitettyjä lakimuutoksia.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

-

Tervo-Hiltula Peppi
Työttömien ay-jäsenten tukiyhdistys ry